

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У
ПІДПРИЄМНИЦТВІ**

монографія

Одеса ОНЕУ 2019

УДК. 334.722:334.012.42

Рекомендовано Вченою радою Одеського національного економічного університету
(Протокол №7 від 26.03.19 р.)

СПИСОК АВТОРІВ

1. к.е.н., доцент Волкова Н.А. - розділ 4
2. к.е.н., доцент Волчек Р.М. , - розділ 9
3. к.військ.н., експерт Большаков С.І. - розділ 9
4. к.е.н., доцент Гайдаєнко О.М. - розділ 3
5. к.е.н., доцент Коверда А.В. - розділ 2
6. к.е.н., викладач Коляда А.Л. - розділ 6
7. к.е.н., доцент Подвальна Н.Е. - розділ 11
8. к.е.н., доцент Семенова К.Д. - розділ 1
9. к.е.н., доцент Чернишова Л.В. - розділ 7
10. к.е.н., доцент Шевчук Н.С. - розділ 8
11. аспірант Сніткіна І.А. - розділ 10
12. аспірант Поповський Ю.А. - розділ 5

Теоретико-методичні засади дослідження бізнес-процесів у підприємстві/ Н.А. Волкова, Р.М. Волчек, О.М. Гайдаєнко та ін. – Одеса: ППЦ «Белка».-2019.-169.

Монографія є результатом науково-дослідної роботи кафедри економічного аналізу. Об'єктами дослідження є бізнес-процеси у підприємстві. Формування методичних засад здійснювалося на базі систематизації огляду літературних джерел щодо аналітичного інструментарію дослідження бізнес-процесів суб'єктів господарювання. В процесі функціонування сучасних підприємств регулярно виникає потреба в оптимізації їх діяльності. Управління оптимізацією спирається на аналіз ефективності окремих бізнес-процесів, що, в свою чергу, потребує удосконалення аналітичного інструментарію. Удосконалення підходів до складання збалансованої системи показників допоможе вирішувати низку типових проблем у бізнес-діяльності, що виникають через низький інформативний рівень показників для прийняття управлінських рішень або відсутність критеріїв та рекомендованих значень показників.

Використання якісно розробленої системи показників бізнес-процесів є запорукою успішного запровадження процесного підходу в діяльність підприємства чи організації. Система показників та методичні підходи дозволять визначити ефективність або неефективність перебігу процесів, вкаже на низьку результативність і сприятиме швидкому вирішенню проблемних питань в самій частині бізнес-процесу, де це необхідно.

Використання монографії спрямоване на посилення аналітичних компетенцій практикуючих економістів, підвищення якості теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців з економічних спеціальностей, що є запорукою підвищення конкурентоздатності на ринку праці.

Зміст

Вступ.....	4
1. Аналітичний інструментарій оцінювання бізнес – процесів у економіці	5
2. Дослідження організаційного рівня торговельних підприємств в системі аналізу ефективності їх діяльності	33
3. Аналіз ресурсного потенціалу підприємств як фактор оптимізації.....	
бізнес – процесів.....	44
4. Дослідження бізнес-процесів підприємств АПК	54
5. Теоретичні аспекти стратегічного аналізу конкурентоспроможності підприємств.....	62
6. Аналітичний інструментарій дослідження бізнес-процесів м'ясопереробних підприємств.....	69
7. Аналітичне дослідження бізнес-процесів торговельного підприємства.....	90
8. Дослідження бізнес – процесів будівельних підприємств.....	102
9. Особливості формування обліково - аналітичного інструментарію оцінки активів підприємств транспортної галузі	110
10. Шляхи удосконалення аналізу платоспроможності підприємств Одеського регіону	131
11. Дослідження бізнес – процесів готельних підприємств.....	142
Література	154

будівельної техніки, ступінь впливу сезонності виробництва та ін.), забезпечуючих (рівень мобільності технічних ресурсів, рівень диверсифікації виробництва та ін.), розвиваючих (частка внутрішнього ринку, достатність джерел для формування запасів і витрат та ін.) бізнес-процесів для підприємств будівельної галузі.

При подальшому дослідженні необхідно зосередитись на розширенні системи показників з оцінки ефективності управління конкурентоспроможністю будівельного підприємства, яка значною мірою залежить від вміння максимально вдало застосовувати методику управлінського аналізу потенціалу підприємства.

9. Особливості формування обліково - аналітичного інструментарію оцінки активів підприємств транспортної галузі

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про автомобільний транспорт» [110], колісний транспортний засіб (далі КТЗ) – це транспортний засіб, призначений для руху безрейковими дорогами, який використовується для перевезення людей і вантажів, а також перевезення і приводу під час руху чи на місці встановленого на ньому обладнання чи механізмів для виконання спеціальних робочих функцій, допущений до участі в дорожньому русі.

На цей час в Україні зростає кількість імпортованих КТЗ. Згідно з даними асоціації «Укравтопром» [111], імпорт автомобільного транспорту в Україну в січні-березні 2018 року порівняно з аналогічним періодом минулого року зріс на 31% – до 51,2 тис. одиниць. За повідомленням голови Одеської обласної державної адміністрації Максима Степанова [112], понад 23 000 автомобілів було розмитнено в експрес-сервісі «Автохаб» за дев'ять місяців 2018 року на суму 1,6 млрд грн. Тому дослідження особливостей розмитнення й оподаткування імпортованих КТЗ, зокрема, зі США, дозволяє виявити проблемні питання щодо наповнення державного бюджету країни податковими надходженнями.

Дослідження особливостей оподаткування КТЗ імпортованих із США, на митну територію України, вважаємо за потрібне розпочати з визначення їхньої митної вартості. Згідно зі ст. 49 Митного кодексу України [113], митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на *ціні*, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари.

Згідно зі ст. 57 Митного кодексу України [113], існують шість методів визначення митної вартості товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту (див. табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика методів визначення митної вартості товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту

№ з/п	Назва методу	Характеристика методу
01	02	03
Основний метод		
1	За ціною договору (контракту) імпортованих товарів, (вартість операції)	<p>Застосовується, якщо:</p> <p>немає жодних обмежень щодо прав покупця (імпортера) на використання оцінюваних товарів, за винятком тих, що не впливають значною мірою на вартість товару та ін.</p> <p>Метод визначення митної вартості імпортованих товарів за ціною договору (контракту) не застосовується, якщо використані декларантом або уповноваженою ним особою відомості не підтверджені документально або не визначені кількісно і достовірні та/або відсутня хоча б одна зі складових митної вартості, яка є обов'язковою при її обчисленні.</p>
Другорядні методи		
<p>У разі якщо митна вартість не може бути визначена за основним методом, застосовуються другорядні методи. Кожний наступний метод застосовується лише у разі, якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу відповідно до норм Митного кодексу України</p>		
2	За ціною договору щодо ідентичних товарів	<p>1. За основу береться прийнята органом доходів і зборів вартість операції з ідентичними товарами. При цьому під ідентичними розуміються товари, однакові за всіма ознаками з оцінюваними товарами, у тому числі за такими: фізичні характеристики, якість та репутація на ринку, країна виробництва, виробник.</p> <p>2. Незначні зовнішні відмінності не можуть бути підставою для відмови у розгляді товарів як ідентичних.</p> <p>3. Ціна договору щодо ідентичних товарів береться за основу для визначення митної вартості товарів, якщо ці товари ввезено приблизно в тій же кількості та на тих же комерційних рівнях, що й оцінювані товари.</p>

01	02	03
Другорядні методи		
2	За ціною договору щодо ідентичних товарів	<p>4. У разі відсутності такого продажу використовується вартість операції з ідентичними товарами, що продавалися в Україну в іншій кількості та/або на інших комерційних рівнях. При цьому їхня ціна коригується з урахуванням зазначених розбіжностей незалежно від того, чи веде це до збільшення або зменшення вартості. Інформація, що використовується при здійсненні коригування, повинна бути документально підтверджена.</p>
3	за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів	<p>1. За митну вартість береться прийнята органом доходів і зборів вартість операції з подібними (аналогічними) товарами, які продано на експорт в Україну і час експорту яких збігається з часом експорту оцінюваних товарів або є максимально наближеним до нього.</p> <p>2. Під подібними (аналогічними) розуміються товари, які хоч і не однакові за всіма ознаками, але мають схожі характеристики і складаються зі схожих компонентів, завдяки чому виконують однакові функції порівняно з товарами, що оцінюються та вважаються комерційно взаємозамінними.</p> <p>3. Для визначення, чи є товари подібними (аналогічними), ураховуються якість товарів, наявність торгової марки та репутація цих товарів на ринку.</p> <p>4. Ціна договору щодо подібних (аналогічних) товарів береться за основу для визначення митної вартості товарів, якщо ці товари ввезено приблизно в тій же кількості і на тих же комерційних рівнях, що й оцінювані товари.</p> <p>5. У разі якщо такого продажу не виявлено, використовується вартість операції з подібними (аналогічними) товарами, які продавалися в Україну в іншій кількості та/або на інших комерційних рівнях. При цьому їх ціна коригується з урахуванням зазначених розбіжностей незалежно від того, чи веде це до збільшення або зменшення вартості. Інформація, що використовується при здійсненні коригування, повинна бути документально підтверджена.</p>
4	На основі віднімання вартості	<p>1. У разі якщо оцінювані або ідентичні чи подібні імпортовані товари продаються на митній території України у незмінному стані, для визначення митної вартості товарів за цим методом за основу береться ціна одиниці товару, за якою оцінювані або ідентичні чи подібні (аналогічні) імпортовані товари продаються на території України у найбільших загальних кількостях покупцю, який не є пов'язаною з продавцем особою, одночасно або у час, наближений до дати ввезення оцінюваних товарів, за умови вирахування, якщо вони можуть бути виділені, таких компонентів: витрат на виплату комісійних; звичайних витрат, понесених в Україні на навантаження, вивантаження, транспортування, страхування, та інших, пов'язаних із такими операціями витрат; сум податків, що підлягають сплаті в Україні у зв'язку з ввезенням (імпортом) чи продажем (відчуженням) товарів.</p>

01	02	03
Другорядні методи		
4	На основі віднімання вартості	<p>2. У разі якщо ні оцінювані, ні ідентичні чи подібні товари не продаються в Україні одночасно або в час, максимально наближений до дати ввезення оцінюваних товарів в Україну, митна вартість таких товарів визначається на основі ціни одиниці товару, за якою відповідно оцінювані або ідентичні чи подібні з оцінюваними товари продаються в Україні в кількості, достатній для встановлення ціни за одиницю такого товару, у такому ж стані, у якому вони були ввезені, на найбільш ранню дату після ввезення товарів, які оцінюються, але до спливу 90-денного строку</p>
5	На основі додавання вартості (обчислена вартість)	<p>Для визначення митної вартості товарів на основі додавання вартості (обчислена вартість) за основу береться надана виробником оцінюваних товарів або від його імені інформація про їх вартість, яка повинна складатися із сум:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) вартості матеріалів та витрат, понесених виробником при виробництві оцінюваних товарів; 2) обсягу прибутку та загальних витрат, що дорівнює сумі, яка звичайно відображається при продажу товарів того ж класу або виду, що й оцінювані товари, які виготовляються виробниками у країні експорту для експорту в Україну; 3) загальних витрат при продажу в Україну з країни вивезення товарів того ж класу або виду, тобто витрат на завантаження, розвантаження та обробку оцінюваних товарів, їх транспортування до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України, витрат на страхування цих товарів.
6	Резервний	<p>У разі якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом послідовного використання зазначених п'яти методів, то вона визначається з використанням способів, які не суперечать законам України і є сумісними з відповідними принципами і положеннями Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ).</p> <p>2. Митна вартість, визначена за резервним методом, повинна ґрунтуватися на раніше визначених (визначених) органами доходів і зборів митних вартостях.</p>

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що основним методом для визначення митної вартості імпортованих із США КТЗ, є основний метод – за ціною договору (контракту) щодо імпортованих товарів (вартість операції). Тим більше, що для використання саме цього методу є всі необхідні підстави, а саме: особа, що є власником імпортованого з США КТЗ має всі необхідні документи: інвойс, коносамент, тайтл та інші документи, що підтверджують ціну, за яку було придбано зазначений КТЗ.

Зазначимо, що американський ринок КТЗ є надзвичайно прозорим щодо інформації про придбаний КТЗ адже у США працюють декілька потужних інтернет-ресурсів, таких, як Сайт Copart (<https://www.copart.com/ru/>) – це сайт аукціону КТЗ, які перебували у користуванні й виставлені на продаж; сайт NADA (<https://www.nadaguides.com/Cars>), який містить вичерпну інформацію про автомобілі; сайт Autostat (<http://autoastat.com/ru/request?field=5NPEB4AC7EH945280>) та інші ресурси мережі Internet.

Наразі переважна більшість КТЗ імпортується через Одеський регіон. Працівники Одеської митниці не мають довіри до офіційних документів, що надає власник КТЗ імпортованого з США на митну територію України, оскільки вважають, що ціна, вказана в наданих документах, не є адекватною ринковій ціні, за який продано автомобіль у США. Тому вони використовують під час визначення митної вартості КТЗ, імпортованого з США в Україну, не перший метод – за ціною договору (контракту) щодо імпортованих товарів (вартість операції), а шостий – резервний метод. Зазначений метод ґрунтується на раніше визначених (визначених) органами доходів і зборів митних вартостях.

На практиці алгоритм визначення середньоринкової вартості КТЗ ($C_p = C_d \times K$), на основі якої митниця приймає митну вартість й від якої нараховує митні платежі, є таким: працівник митної служби користується інформацією, яка міститься, зазвичай, на сайті NADA (<https://www.nadaguides.com/Cars>) й визначає ціну імпортованого КТЗ із США в Україну на *рівні середньої ціни пропозицій продажу подібного КТЗ із урахуванням пробігу на дату перетинання зазначеного КТЗ митної території України, а не на дату його купівлі у США*. Отже, використання резервного методу визначення митної вартості замість «методу за ціною угоди» відповідно до купівлі-продажу КТЗ, імпортованого з США, призводить до неврахування такої важливої економічної складової бізнесу, як вартість грошей у часі, яка, як відомо, свідчить, що вартість грошей сьогодні є більшою, ніж вартість грошей завтра внаслідок дії інфляційних процесів й морального знецінення майна. Відповідно до КТЗ,

імпортованого з США в Україну, зазначена економічна характеристика набуває особливої актуальності. Справа в тому, що зазвичай мінімальний термін оформлення угоди купівлі-продажу й прибуття в Україну придбаних у США КТЗ складає від 3 (мінімум) до 6 та більше місяців. За цей проміжок часу КТЗ під час його транспортування в контейнерах суднами на територію України втрачає свою ринкову вартість унаслідок морального знецінення через збільшення терміну його використання. Тому визначення митної вартості КТЗ, імпортованого з США в Україну, повинно здійснюватися за основним методом – за ціною договору (контракту) щодо імпортованих товарів (вартість операції), а не за другорядним – резервним методом.

Спробуємо довести визначений тезис. Розрахунки митної вартості та митних платежів, які повинні бути сплачені при розмитненні КТЗ, імпортованого з США на митну територію України, зробимо на прикладі автомобіля TOYOTA RAV 4, 2017 року виробництва. Надаємо скріншот з сайту NADA (<https://www.nadaguides.com/Cars>), який містить відомості про Сд – ціну КТЗ, який був у користуванні, з урахуванням строку його експлуатації, за інформацією з довідкової літератури, зокрема наведеної у переліку рекомендованих нормативно-правових актів, методичної, довідкової літератури та комп'ютерних баз даних із програмним забезпеченням, ураховуючи його пробіг на дату купівлі на аукціоні в США (станом на 24.04.2018 року) (рис.1) і на дату його прибуття на митну територію України (рис. 2).

Інформація, наведена на рис.1 та 2, свідчить, що протягом транспортування КТЗ TOYOTA RAV 4 з США до митної території України (за період з 24.04.2018 р. до 18.08.2018 р.) його середня ціна з урахуванням пробігу зменшилася з 17 100 дол. США до 16 700 дол. США.

Розрахуємо митні платежі згідно з основним методом – за ціною договору (контракту) щодо імпортованих товарів (вартість операції), який за наявності вичерпної інформації про угоду й документів, що засвідчують ціну продажу зазначеного КТЗ станом на 24.04.2018 р., та за резервним методом, яким користуються працівники Одеської митниці (станом на 18.8.2018 р.).

Митники не можуть побачити в онлайн (вільному) доступі середню ринкову ціну КТЗ TOYOTA RAV 4 станом на 24.04.2018 р., оскільки на сайті <https://www.nadaguides.com/Cars> архів інформації про ціни відсутній, тому визначають ціну придбання станом на перетин кордону КТЗ на митну територію України.

	Rough Trade-In	Average Trade-In	Clean Trade-In	Clean Retail
Base Price	\$16,400	\$17,625	\$18,600	\$20,600
Mileage (33,616)	-\$525	-\$525	-\$525	-\$525
Total Base Price	\$15,875	\$17,100	\$18,075	\$20,075
Options (add)				
Price + Options	\$15,875	\$17,100	\$18,075	\$20,075

Рис. 1. Інформація про середню ціну КТЗ TOYOTA RAV 4 (об'ємом двигуна 2,5 л) станом на 24.04.2018 р.

Джерело: дані сайту NADA [114]

	Rough Trade-In	Average Trade-In	Clean Trade-In	Clean Retail
Base Price	\$15,750	\$16,975	\$17,950	\$19,525
Mileage (33,616)	-\$275	-\$275	-\$275	-\$275
Total Base Price	\$15,475	\$16,700	\$17,675	\$19,250
Options (add)				
Price + Options	\$15,475	\$16,700	\$17,675	\$19,250
Certified Pre-Owned (CPO)				+\$1,300
Certified Price with Options				\$20,550

Рис. 2. Інформація про середню ціну КТЗ TOYOTA RAV 4 (об'ємом двигуна 2,5 л) станом на 18.08.2018 р.

Джерело: дані сайту NADA [114]

За допомогою калькулятора розрахунку митних платежів (<https://avtobazar.infocar.ua/rastamozhka.html?type=1&valuta=1&price=17100&power=80&fuel=1&motor=2500&motor2=150&age=1&newlaw=1>) (рис. 3), розраховуємо митні платежі для імпорту на митну територію України КТЗ TOYOTA RAV 4 (рік виробництва – 2017) (рис. 3,4,5,6).

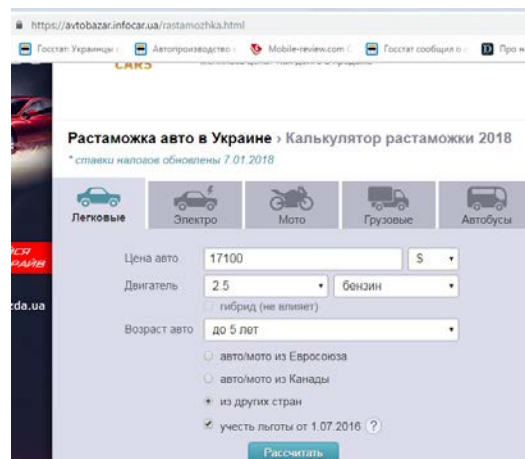

Рис. 3. Алгоритм розрахунку митних платежів для імпорту КТЗ TOYOTA RAV 4 (об'ємом двигуна 2,5 л) станом на 24.04.2018 р.

Джерело: дані сайту Автобазар [115]

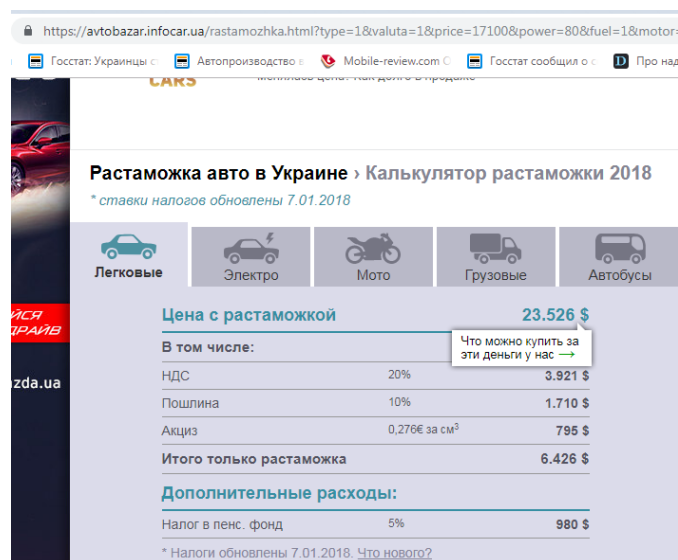

Рис. 4. Розрахунок митних платежів для імпорту КТЗ TOYOTA RAV 4 (об'ємом двигуна 2,5 л) станом на 24.04.2018 р.

Джерело: дані сайту Автобазар [115]

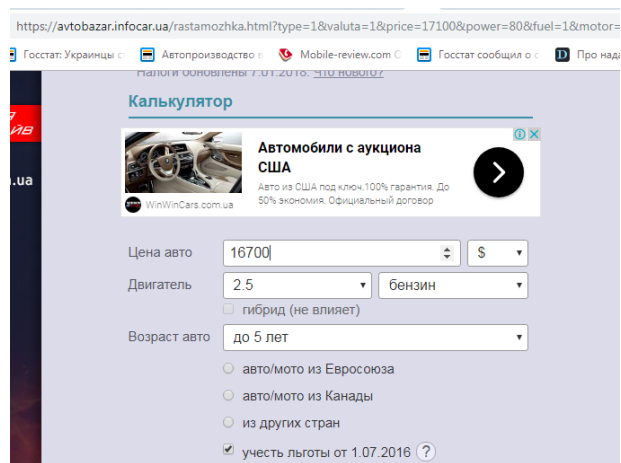

Рис. 5. Алгоритм розрахунку митних платежів для імпорту КТЗ TOYOTA RAV 4 (об'ємом двигуна 2,5 л) станом на 18.08.2018 р.
Джерело: дані сайту Автобазар [115]

Рис. 6. Розрахунок митних платежів для імпорту КТЗ TOYOTA RAV 4 (об'ємом двигуна 2,5 л) станом на 18.08.2018 р.
Джерело: дані сайту Автобазар [115]

Аналіз даних, наведених на рис. 4 та 6, показав, що внаслідок некоректно взятої бази для розрахунку митних платежів для імпорту КТЗ TOYOTA RAV 4 замість середньої ринкової ціни з урахуванням пробігу станом на 24.04.2018 р. – 17 100 дол. США, працівниками Одеської митниці було взято середню ринкову ціну з урахуванням пробігу станом на 18.08.2018 р. – 16 700 дол. США, тому державний бюджет недоотримав податків з угоди імпорту зазначеного КТЗ на суму 150 дол. США. Якщо ж розраховувати митні платежі для імпорту

КТЗ TOYOTA RAV 4, виходячи з митної вартості у розмірі 17 100 дол. США, розрахованої за ціною договору (контракту) щодо імпортованих товарів (вартість операції) то митні платежі складають **7 406** дол. США (розмитнення 6 426 дол. США + податок до пенсійного фонду 980 дол. США), а митні платежі, розраховані, виходячи з митної вартості 16 700 дол. США, за резервним методом складають **7 256** дол. США (розмитнення 6 298 дол. США + податок до пенсійного фонду 958 дол. США). Отже, митні платежі, які будуть сплачені до державного бюджету зменшаться на **150 дол. США або на 2,03% (7 406 дол. США – 7 256 дол. США)**. Отже розрахунок митних платежів імпортованих із США до України КТЗ необхідно здійснювати за допомогою основного метода, а саме: за ціною договору (контракту) щодо імпортованих товарів (вартість операції). Запропонований алгоритм оподаткування імпортованих із США до України КТЗ дозволить забезпечити дотримання принципу прозорості під час розрахунку митних платежів, що в контексті вступу України до Європейського Союзу є актуальним, оскільки дозволяє зменшити тінізацію вітчизняної економіки.

Зазначимо, що суттєво нижча ринкова ціна КТЗ, імпортованого із США, порівняно з аналогічними КТЗ, імпортованого з інших зарубіжних країн, зумовлена тим, що у США діють специфічні законодавчі норми щодо КТЗ, які мають особливий статус. Наприклад, викрадений КТЗ розшукується протягом лише двох тижнів. Якщо протягом цього часу КТЗ не знайдено, то страхова компанія компенсує вартість викраденого КТЗ його власнику. Якщо з часом викрадений КТЗ буде знайдено, то експлуатуватися він на території США не має права. Проте продати цей КТЗ можливо. Ще одним прикладом продажу КТЗ «за суттєво нижчою, ніж середня ціна на ринку транспортних засобів» є продаж КТЗ, які були придбані у кредит. Якщо власники таких КТЗ не змогли вчасно розрахуватися за кредитною угодою, то кредитний КТЗ, продається за заниженою порівняно із середньоринковою ціною. Тому доцільно все ж таки використовувати основний метод – метод за ціною угоди, під час визначення митної вартості імпортованих КТЗ зі США. Тим більше, коли митникам

надаються належно оформлені й дійсні документи, які фіксують ціну, за якою було придбано КТЗ.

Іншим аспектом, який виникає, під час дослідження особливостей оподаткування КТЗ, імпортованих із США в Україну, є сумнів митників щодо оригінальності наданих документів. Зазначимо, якщо надані документи є сумнівними, то у митників є безліч засобів щодо перевірки їх на оригінальність, зокрема, можна подати запит до компанії, яка продавала зазначений КТЗ, звернутися щодо виконання експертизи їхньої оригінальності як безпосередньо на митниці, так і в державних експертних організаціях (Міністерстві юстиції України, Міністерстві внутрішніх справ України, Службі безпеки України). Тим більше, що декларант, який знає, що документи, які він надає митникам – недостовірні, розуміє, що за умови відстоювання своїх прав стосовно визначення митної вартості КТЗ, імпортованого зі США в Україну, не резервним методом, а методом за ціною угоди, він автоматично несе кримінальну відповідальність за недостовірні дані в наданих документах. Щодо КТЗ, імпортованих із США до України, неправомірне заниження вартості придбання КТЗ доволі складно зробити, оскільки, ще раз наголошуємо, уся необхідна інформація для належної перевірки міститься на спеціалізованих сайтах у мережі Internet, тим самим автоматично забезпечується принцип прозорості при здійсненні угод купівлі-продажу зазначених КТЗ.

Вважаємо за доцільне відмітити, що наразі вітчизняні митники вимагають від особи, що імпортувала КТЗ із США до України, звіт оцінювача, у якому була б визначена ринкова вартість імпортованого КТЗ. Справа в тому, що часто КТЗ, імпортовані з США до України, мають скриті або явні пошкодження. Наприклад, аукціон Copart (<https://www.copart.com/ru/>) можна умовно прирівняти до вітчизняного сайту www.olx.ua, тобто, на такому аукціоні Copart покупець купує, так би мовити, «кота в мішку», оскільки на цьому аукціоні продаються КТЗ, які були в аварії, утоплені, із прихованими ефектами та інші КТЗ. Тому ринкова вартість таких КТЗ повинна визначатися з урахуванням ремонтних робіт, які необхідно виконати, задля проведення ремонту

пошкоджень, які містить імпортований КТЗ. Така підстава, що на сьогодні в Україні діє пільгове розмитнення КТЗ для фізичних осіб, сприяє купівлі КТЗ навіть із пошкодженнями з США, оскільки такий КТЗ все одно буде коштувати набагато дешевше, ніж той, який продається в Україні й має державну реєстрацію. Тому, митники намагаються якомога надійніше захистити себе щодо сумнівних моментів у визначенні вартості ремонтних робіт пошкоджених КТЗ, імпортованих із США в Україну. Тому «головними гравцями» на ринку визначення вартості КТЗ, імпортованих в Україну з країн ближнього та дальнього зарубіжжя, є оцінювачі. Державні експертні установи (Міністерство юстиції України та Міністерство внутрішніх справ України), які мають право на проведення платних досліджень щодо оцінювання КТЗ, не приймають участі у проведенні зазначених досліджень.

Оцінювачі під час визначення ринкової вартості КТЗ користуються Методикою товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів, що затверджена наказом Міністерства юстиції України та Фонду державного майна України (далі – ФДМУ) від 24.11.03р. №142/5/2092, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 24.11.2003р за № 1074/8395 (у редакції наказу Міністерства юстиції України та ФДМУ від 24.07.2009р. №1335/5/1159) (далі – Методикою) [116].

Згідно із Методикою [116], вартість КТЗ та їх складових частин, що ввозяться на митну територію України, визначається за середніми цінами їх продажу в країні придбання або провідних країнах-експортерах без урахування витрат на навантаження, вивантаження, перевантаження КТЗ (його складників), вартості транспортування, страхових сум, комісійних та брокерських винагород, інших витрат.

Вартість КТЗ, що ввозяться на митну територію України (С), визначається за формулою:

$$C_1 = C_{cp1} \times \left(1 \pm \frac{\Gamma_{\kappa}}{100} \pm \frac{D_3}{100} \right) \pm C_{\text{доо}} \quad (1),$$

де: C_{cp1} – середня ціна КТЗ, що ввозиться на митну територію України, у країні придбання чи в країнах-експортерах.

$$C_{cp1} = C_d \times K + M \quad (2),$$

де: C_d – ціна КТЗ, який був у користуванні, з урахуванням строку його експлуатації, за інформацією з довідкової літератури, зокрема наведеної у переліку рекомендованих нормативно-правових актів, методичної, довідкової літератури та комп'ютерних баз даних із програмним забезпеченням [116].

Якщо в довідковій літературі наводяться ціни продажу і ціни пропозиції, то згідно з принципом заміщення значення C_d повинно дорівнювати ціні продажу КТЗ [116].

G_k – коефіцієнт коригування ринкової вартості КТЗ за величиною пробігу [116].

Для КТЗ, імпортованих із США, G_k дорівнює 0, оскільки на сайті NADA C_d КТЗ наведено з урахуванням P_f (фактичного пробігу КТЗ).

D_z – додаткове збільшення (зменшення) ринкової вартості КТЗ залежно від умов догляду, зберігання та експлуатації [116].

$C_{дод}$ – додаткове збільшення (зменшення) ринкової вартості КТЗ виходячи з його комплектності, укомплектованості, пошкоджень, відновлення і оновлення складників [116].

K – коефіцієнт ринку регіону, ураховує рівень цін продажу та поточних цін пропозиції продажу в даному регіоні відносно цін із довідкової літератури.

Значення коефіцієнта ринку регіону зазначається згідно з табл. 3.2 додатка 3 Методики [116]. Для КТЗ, імпортованих з США, він дорівнює 1.

M – вартісний еквівалент суми податків, зборів, інших обов'язкових платежів під час митного оформлення згідно з чинним законодавством. У звіті оцінювача M буде дорівнювати 0, оскільки митні платежі нараховує митниця.

Інформацію, що необхідна для визначення вартості КТЗ, імпортованих із США до України, дуже легко знайти в мережі Internet.

З сайту NADA (<https://www.nadaguides.com/Cars>) (аналог вітчизняного «Бюлення автоварознавця») оцінювач бере C_d (ціну КТЗ, який був у користуванні, з урахуванням строку його експлуатації, за інформацією з довідкової літератури).

Слод (додаткове збільшення / зменшення ринкової вартості КТЗ, виходячи з його комплектності, укомплектованості, пошкоджень, відновлення і оновлення складників) оцінювачі або експерти беруть із розрахунку калькуляцій ремонтно-відновлюваних робіт, який базується в основному на використанні програмного продукту АУДАТЕКС. Головний парадокс полягає в тому, що програмний продукт АУДАТЕКС є європейським програмним продуктом і, відповідно, орієнтований на моделі та марки європейського ринку КТЗ, які вироблені європейським, а не американським виробником. Натомість Методика [116] містить норму, згідно з якою вартість ремонтно-відновлювальних робіт C_p може визначатися як добуток від трудомісткості ремонту в нормо-годинах і вартості нормо-години ремонтно-відновлювальних робіт регіональної.

Визначення необхідних ремонтних операцій, а також трудомісткості ремонту приймається на підставі нормативних документів виробника КТЗ або розроблених на замовлення (за участю) виробника КТЗ.

У разі відсутності даних виробника про застосування конкретних ремонтних операцій варто керуватися вимогами державних стандартів України, галузевих стандартів України та міжнародних стандартів, галузевих стандартів і технічних умов СРСР та УРСР, інших нормативних документів, чинних в Україні [116].

Визначення вартості відновлювального ремонту для КТЗ, що ввозяться на митну територію України, має такі особливості:

– нормативи трудомісткості заміни пошкоджених деталей і їх пофарбування приймаються за даними виробника КТЗ, а ремонту – за даними, наведеними в додатку 7 Методики;

– нормативи трудомісткості з усунення перекосів кузова КТЗ іноземного виробництва приймаються за аналогом з КТЗ виробництва країн СНД (якщо інше не визначено в нормативних, технологічних документах);

– надбавки на ремонтні роботи залежно від строку експлуатації КТЗ не нараховуються;

– вартість матеріалів для ремонту приймається за даними виробника КТЗ, виробника лакофарбових та інших матеріалів або відповідно за інформацією довідкової літератури та комп'ютерних програм, розроблених за даними виробника КТЗ;

– рекомендована вартість однієї нормо-години ремонтних робіт для КТЗ, які ввозять на митну територію України, визначається за даними таблиці 2, яка міститься у Методиці [116].

Таблиця 2

Рекомендована вартість однієї нормо-години ремонтних робіт для КТЗ, які ввозять на митну територію України

Країна-експортер, з якої КТЗ ввозиться на митну територію України	Вартість робіт за їх видами, євро			
	Механічні роботи	Кузовні роботи	Фарбувальні роботи	Загальна вартість однієї нормо-години ремонтних робіт
01	02	03	04	05
Німеччина:				
- легкові КТЗ	40,6	44,7	50,7	45
- вантажні КТЗ	42,6	44,7	50,7	46
Іспанія	23,3	21,5	28,1	24
Італія	20,2	19,0	19,4	20
Великобританія	44	25,1	25,1	31
Бельгія	24,8	24,5	24,8	25
Нідерланди	32,2	32,2	32,2	32
Швейцарія	44,7	45,5	45	45
США (ціни у дол.США)	60	60	60	60

Джерело: інформацію взято з Методики товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів [116]

Зазначимо, що саме вартість однієї нормо-години ремонтних робіт для КТЗ, які ввозять на митну територію України, рекомендована Методикою [116], і та, яка реально існує в країні-виробника КТЗ, зовсім різні. Наприклад,

Методика [116] встановлює рекомендовану вартість однієї нормо-години ремонтних робіт для КТЗ, які ввозять на митну територію України зі США, на рівні 60 дол. США. Зазначимо, що редакція зазначеної Методики [116] датується 2009 роком, і більше редакційних правок, не було, тому ціни на ремонтні роботи також були враховані станом на 2009 рік. Відповідно інфляційні процеси, які були в США за період з 2009 по 2018 рік, не було враховано. Натомість інформацію про **Слод** (додаткове збільшення / зменшення ринкової вартості КТЗ, виходячи з його комплектності, укомплектованості, пошкоджень, відновлення і оновлення складників) та відсоток втрати якості для КТЗ, імпортованих із США, як митники, так й оцінювачі та експерти можуть знайти в мережі Internet на спеціалізованих сайтах із урахуванням вартості ремонтних робіт та вартості запасних частин за цінами, які діють у США на поточну дату, а саме: на 2018 рік. У якості доказу наведемо інформацію, яка взята, наприклад, з сайту <http://autoauctions.io> (рис. 7).

За даними рис. 7 видно, що з сайту <http://autoauctions.io> можна визначити **Слод** (Estimated Repair Cost) (додаткове збільшення / зменшення ринкової вартості КТЗ, виходячи з його комплектності, укомплектованості, пошкоджень, відновлення і оновлення складників), яке для КТЗ KIA Sportage дорівнює 13 729 дол. США; % втрати якості КТЗ (Damage Ratio), який для прикладу складає 110%, тобто КТЗ, який наведений у прикладі, є тотально непридатним для використання.

Зазначений приклад наявності у вільному доступі калькуляцій ремонтно-відновлювальних робіт щодо КТЗ, імпортованих із США, свідчить, що зазначені КТЗ, здебільшого, мають дефекти, причому як явні, так й приховані. Тому оцінювач не завжди може виявити під час огляду приховані дефекти, оскільки можливості огляду КТЗ на станції СТО немає у такий короткий проміжок часу, протягом якого оцінюється вартість КТЗ, імпортованого зі США на митну територію України.

autoauctions.io/app/5944125/2012-kia-sportage

те первую закладку, нажав на значок «сердце» в адресной строке или [Импортируйте закладки сей](#)

VIN KNDPB3A22C7332785

Technical Specs

Estimated Repair Cost	\$13,729
Estimated Retail Value	\$12,446
Damage Ratio	110%
Color:	Silver
Engine Type:	2.4L I4 FI DOHC 16V NF4
Fuel Type:	Gasoline
Cylinders:	4
Transmission:	Automatic
Drive:	Front Wheel Drive

Рис. 7. Витяг з калькуляції ремонтних робіт КТЗ KIA Sportage

Джерело: дані сайту <http://autoauctions.io>

Проблема коректності розрахунків оцінювачів щодо визначення вартості КТЗ, імпортованого зі США, полягає ще й в тому, що навіть за наявності офіційних документів, що підтверджують ціну, за яку було придбано КТЗ (причини наявності ціни продажу, яка значно менше за середньоринкову наведено раніше, а саме: кредитні КТЗ; утоплені КТЗ; КТЗ, списані страховими компаніями та ін.), вітчизняні митники вимагають від оцінювачів надати калькуляцію, яка б підтверджувала наявність значно нижчої ціни продажу імпортованого КТЗ із США. Тому оцінювачі починають робити приблизні

розрахунки, які за допомогою маніпуляцій дозволяють «вийти» на вартість, узгоджену із митницею.

Усе зазначене призводить до того, що митники використовують дані звіту оцінювача щодо вартості КТЗ, імпортованих із США в Україну, під час визначення митної вартості КТЗ за резервним методом і відбувається необгрунтоване збільшення або зменшення податків, хоча норми Податкового й Митного Кодексів України та національні стандарти бухгалтерського обліку визначають чітко сформований й головне «прозорий» механізм оподаткування КТЗ, імпортованих на митну територію України. А на практиці відбувається жорстке порушення принципів прозорості під час оподаткування угод купівлі-продажу імпортованих КТЗ, що, на нашу думку, віддаляє економіку України від довіри з боку іноземних інвесторів.

Вважаємо за доцільне відмитити, що складання калькуляцій ремонтно-відновлювальних робіт у звіті оцінювача за нормативами Методики [116] призводить до того, що в звіті оцінювача буде розрахована не ціна імпортованого КТЗ із урахуванням пошкоджень, а його вартість. Оскільки згідно з Національним стандартом № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» (далі – НСО 1) (затверджено Постановою Кабміну України № 1440 від 10.09.2003 р.):

«Ринкова вартість – вартість, за яку можливе відчуження об'єкта оцінки на ринку подібного майна на дату оцінки за угодою, укладеною між покупцем та продавцем, після проведення відповідного маркетингу за умови, що кожна із сторін діяла із знанням справи, розсудливо і без примусу» [117].

Ціна – фактична сума грошей, сплачена за об'єктом оцінювання або подібне майно.

Вартість – еквівалент цінності об'єкт оцінювання, виражений у ймовірній сумі грошей.

Отже, у звіті оцінювача буде інформація, скільки може коштувати імпортований КТЗ, а не скільки фактично за нього сплачено грошей, тобто ціна КТЗ. Вважаємо, що для оподаткування угоди купівлі-продажу імпортованого КТЗ

потрібна саме ціна, за яку його придбано, а не вартість. Тому необхідно використовувати надані офіційні документи, що містять продажну ціну, під час оподаткування розмитнених імпортованих КТЗ.

Між тим виникає ще одне з головних, на нашу думку, питань, якщо щодо КТЗ, імпортованих зі США, наявна вся необхідна інформація у вільному доступі у мережі Internet, то для чого потрібен звіт оцінювача, у якому визначена вартість імпортованого КТЗ. Дані мережі Internet можуть використати митники, тим більше, що вони користуються даними сайту Autostat (<http://autoastat.com/ru/request?field=5NPEB4AC7EH945280>), де також наявна вичерпна інформація про КТЗ, тому у звіті оцінювача не виникає потреби. Якщо вдатися до законодавчих норм, які вимагають обов'язкове надання звіту оцінювача працівникам митниці під час розмитнення імпортованих КТЗ, то таких норм взагалі не існує. Більш того, надання звіту оцінювача щодо вартості імпортованих фізичними особами КТЗ із США є незаконним й протирічить нормам законодавчих актів, що регулюють оціночну діяльність в Україні.

Згідно із роз'ясненням заступника голови Фонду державного майна України С. Асташева (відповідь на лист Науково-дослідного інституту судової експертизи і оцінки (м. Одеса) № 3107/18 від 31.07.2018 «Щодо оцінки КТЗ, які ввозяться на митну територію України» [118]: «Відповідно до статті 7 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» (далі – Закону про оцінку) у випадку оподаткування майна проведення оцінки майна є обов'язковим.

Разом із тим, повідомляємо, що оцінювання майна проводиться на підставі договору між суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання та замовником оцінки або на підставі ухвали суду про призначення відповідної експертизи щодо оцінювання майна. Відповідно до норм статті 11 Закону про оцінку замовниками оцінки можуть бути особи, яким зазначене майно належить на законних підставах або у яких майно перебуває на законних підставах, а також ті, що замовляють оцінку майна за дорученням зазначених осіб».

Отже, ґрунтуючись на роз'ясненні Фонду державного майна України, зазначимо, що звіт оцінювача не є «обов'язковим документом» (згідно із ст. 7 Закону про оцінку) для цілей оподаткування. Тому працівники митниці не мають права вимагати від власника імпортованого КТЗ надання звіту оцінювача під час розмитнення КТЗ. Також, згідно з нормати Закону про оцінку, підставою проведення процедури оцінки є заключення договору між суб'єктом оціночної діяльності (далі СОД) із власником майна. Справа в тому, у наявних документах, які надаються СОД, наприклад у тайтлах, як правило, не міститься інформація про власника імпортованого КТЗ. Коносамент надає право на отримання КТЗ. Згідно із ст. 11 Закону про оцінку майна та майнових прав, замовниками оцінки майна можуть бути особи, яким зазначене майно належить на законних підставах або у яких майно перебуває на законних підставах, а також ті, які замовляють оцінку майна за дорученням зазначених осіб. Замовники оцінки повинні забезпечити доступ суб'єкта оціночної діяльності до майна, що підлягає оцінці на законних підставах, отримання ним необхідної та достовірної інформації про зазначене майно для проведення його оцінки.

Отже, звіти оцінювачів, виконані щодо оцінки вартості КТЗ, імпортованих із США для фізичних осіб, вважаються виконаними з порушенням нормативно-правових актів оцінки й підпадають під п. 67 НСО № 1 [117], а саме: «звіт не відповідає вимогам нормативно-правових актів з оцінки майна, є неякісним та (або) непрофесійним і не може бути використаний».

Узагальнення результатів дослідження особливостей оподаткування угод купівлі-продажу КТЗ, імпортованих зі США в Україну, дозволило надати наступні рекомендації щодо дотримання принципу прозорості під час розрахунку податків під час розмитнення імпортованих КТЗ:

1. Під час оподаткування імпортованих КТЗ із США в Україну при визначенні митної вартості КТЗ за наявності документів, що містять відомості про ціну придбаного КТЗ, доцільно використовувати основний метод – за

ціною угоди (контракту) імпортованих товарів (вартість операції). Цей метод дозволяє врахувати чинник часу під час розрахунку податкових платежів, а саме: дату оцінювання – дату придбання імпортового КТЗ.

2. Додаткове збільшення (зменшення) ринкової вартості КТЗ, виходячи з його комплектності, укомплектованості, пошкоджень, відновлення і оновлення складників (Слод) необхідно розраховувати виключно на підставі нормативних документів виробника КТЗ або розроблених на замовлення (за участю) виробника КТЗ. Тим більше, що вся необхідна інформація для відповідних розрахунків щодо КТЗ, імпортованих із США, наявна в мережі Internet. Використання європейських програмних продуктів, наприклад, програмного продукту АУДАТЕКС, що орієнтований на моделі КТЗ, призначені для європейського ринку, для визначення вартості відновлювально-ремонтних робіт для КТЗ, імпортованих із США, є некоректним й протирічить Методиці товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів.

3. Працівники митниці не мають права вимагати від декларантів під час оформлення імпортованих фізичними особами КТЗ із США в Україну, звітів про оцінку вартості КТЗ під час розмитнення, оскільки зазначені звіти виконані із порушенням законодавства, зокрема, порушуються ст. 10,11 Закону «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [119] і п. 51 Національного стандарту оцінки № 1 «Загальні засади оцінки майна та майнових прав» [117] щодо укладання договору на проведення оцінки. Також порушується п. 56 Національного стандарту оцінки № 1 у частині виконання загальних вимог до складання звіту про оцінку та підготовки висновку про вартість майна. Згідно з п. 67 Національного стандарту оцінки № 1 [117] такі звіти не відповідають вимогам нормативно-правових актів з оцінювання майна, є неякісним та (або) непрофесійними і не можуть бути використані.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджене наказом МФУ від 07.02.2013 р. № 73. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/view/Re22868> (дата звернення: 15.11.2017).
2. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування: Навч. посібник. – К. : КНЕУ, 2001. 170 с.
3. Кулинич Р. О. Індексний аналіз впливу чинників на формування обсягу валового внутрішнього продукту України // Університетські наукові записки, 2006. № 1 (17). С 307-316.
4. Річна фінансова звітність підприємства «ПрАТ Одеський коньячний завод». URL : <https://smida.gov.ua/db/participant/00412056> (дата звернення: 13.01.2018).
5. Осипов В. І. Економіка підприємства: підручник. – Одеса : Маяк. 2005. 724 с.
6. Т. Орловська. Індексний метод в аналізі показників прибутковості підприємств // Економічний аналіз. 2012. Випуск 11, Частина 2. С. 378 – 382.
7. Ткаченко І. С. Економіко-математичне моделювання фінансового результату підприємства // Економіка: реалії часу. 2017. № 3 (31). С. 84-94.
8. Проблеми і перспективи розвитку статистики, аудиту та економічного аналізу : / за ред. В. А. Дерія. Тернопіль : Крок, 2016. 362 с.
9. Казинец Л. С. Теория индексов / Л. С. Казинец. М. : Госстатиздат, 1963. 352 с.
10. Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону : монографія / за ред. А. З. Підгорного. Одеса : Атлант, 2012. С. 125-143.
11. Юзбашев М., Рудакова Р. Регрессионные модели и индексы в анализе сельскохозяйственных предприятий // Вестник статистики. 1976. № 5. С. 56-66.
12. Елисеева И. И., Юзбашев М. М. Общая теория статистики : учебник / под ред. И. И. Елисеевой. 5-е изд., перераб. и доп. М. : Финансы и статистика, 2004. 656 с.

13. Цифровий маркетинг – модель маркетингу ХХІ сторіччя / М. А. Окландер, Т. О. Окландер, О. І. Яшкіна [та ін.] / за ред. М. А. Окландера. Одеса, Астропринт, 2017. 292 с.
14. Окландер М. А., Педько І. А. Методи експертних і прогнозних оцінок обсягів збуту промислових підприємств // Механізм регулювання економіки. 2016. № 1. С. 69-77.
15. Управление процессами : учеб. пособие / В. С. Лапшин. – Саранск : Изд-во Мордов. ун-та, 2015. – 385 с.
16. Друкер П. Энциклопедия менеджмента / П. Друкер. – М. : Изд. дом «Вильямс», 2004. – 432 с.
17. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М. : Изд. дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
18. Особливості впровадження МСФЗ в Україні – [Електроний ресурс] Режим доступу:
<http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/6889/1/Shelupets.pdf>
19. Одінцова Т. Роль контролінгу у формуванні інформаційного середовища збалансованого сталого розвитку / Т. Одінцова // Бухгалтерський облік і аудит. – № 7. – 2013. – С. 49-53
20. Большой экономический словарь/ Общая редакция А.Н. Азрилияна. – Москва: Фонд «Правовая культура», 1994. – 528 с.
21. Економічна енциклопедія / Відповідальний редактор С.В. Мочерний. – Київ: Видавничий центр «Академія». – Т.3, 2002. – 952 с.
22. Толковый словарь. Новый словарь русского языка. / ред. Т.Ф. Ефремов. – М.: Русский язык, 2000. – 832 с.
23. Service Support Book/ Office of Government Commerce (OGC). Publisher: TSO (The Stationery Office. Published 14 June 2000. – 312 p.
24. Нив Г. Организация как система. Принципы построения устойчивого бизнеса Эдварда Деминга / Г. Нив. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 370 с.
25. Хаммер М. Бизнес в ХХІ веке: повестка дня / М. Хаммер. – М. : Добрая книга, 2005. – 336 с.

- 26.Чейз Р. Производственный и операционный менеджмент. / Р. Чейз, Н. Аквилано, Р. Джейкобс. – М. : Изд. дом «Вильямс», 2007. – 1184 с.
- 27.Слак Н. Организация, планирование и проектирование производства. Операционный менеджмент / Н. Слак, С. Чеймберс, Р. Джонстон. – М. : ИНФРА-М, 2012. – 790 с.
- 28.Друкер П. Эффективное управление / П. Друкер. – М. : Астрель, 2004. – 284 с.
- 29.Вумек Дж. П. Бережливое производство: Как избавиться от потерь и добиться процветания вашей компании : пер. с англ. / Дж. П. Вумек, Д. Т. Джонс. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 473 с.
- 30.Буряк Р. І. Інтегрована система менеджменту як основа забезпечення сталого розвитку підприємства аграрного сектору України / Р. І. Буряк // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. - 2015. - № 3-4. - С. 36-44. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2015_3-4_
- 31.Егоров, П. В. Экономическая кибернетика [Текст] : учебное пособие /П. В. Егоров, Ю. Г. Лысенко / Донецкий национальный университет. – 2-е изд. – Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2003. –516 с.
- 32.Качанова, Т. Л. Новая методологическая платформа общей системологии [Текст] / Т. Л. Качанова,Б. Ф. Фомин / Издательско-полиграфический центр СПбГЭТУ. –СПб., 1998. – 41 с.
- 33.Стратегічний аналіз: навчальний посібник / Гайдаєнко О.М.- Одеса:Атлант,2010. – с.324
- 34.Корзаченко О.В. Оптимізація бізнес-процесів українських підприємств:проблеми та перспективи/ О.В. Корзаченко//Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – Випуск 3. – С. 64 – 69
- 35.Кузькін, Є. Ю. Обґрунтування взаємозв'язку стійкості та стабільності економічних систем промислових підприємств у контексті їх адаптації до зовнішнього середовища [Текст] / Є. Ю. Кузькін. – Режим доступа : <http://eprints.kname.edu.ua/16756/1/240>.

36. Савіна, Г. Г. Методологія і практика формування соціально-економічної політики на підприємствах легкої промисловості [Текст] : монографія / Г. Г. Савіна. – Херсон : Херсонський держ. техн. Ун-т, 2004. – 300 с.
37. Федулова, Л. І. Менеджмент організацій [Текст] / Л. І. Федулова. – К. : Либідь, 2004. – 48 с.
38. Андерсен Б. Бізнес процеси. Інструменти вдосконалення / [пер. з англ. під наук. ред. Ю. П. Адлера]. М.: РІА «Стандарти та якість», 2006. - С. 126.
39. Даньків Й.Я. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: процесний підхід [Текст] / Й.Я. Даньків, М.В.Яцко – Режим доступа : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9337/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A6%D0%95%D0%A1.doc>
40. International Institute of Business Analysis. URL: <http://www.theiiba.org>
41. Паклин Н.Б., Орешков В.И. Бизнес-аналитика: от данных к знаниям. СПб.: Питер, 2010. 704 с.
42. A Guide to the Business Analysis Body of Knowledge® (BABOK® Guide) Version 2.0 International Institute of Business Analysis, Toronto, Ontario, Canada, 2009.
43. Бариленко В.И. Бизнес-анализ // Совершенствование учета, анализа и контроля как меха низмов информационного обеспечения устойчивого развития эко номики: материалы междунар. науч.-практ. конф. Новополюцк: ПГУ, 2011. Ч. 1. С. 162–166.
44. Титова Е.В., Сергуткина Е.А. Оптимизация бизнес-процессов в сельском хозяйстве // Успехи слвременной науки и образования, 2015, №5, с. 48-52.
45. Freeman R. Edward. Strategic Management: A stakeholder approach. Boston: Pitman, 1984.
46. Грант Р. М. Современный стратегический анализ. 5-е изд. / Пер. с англ. под ред. В. Н Фунтова. – СПб.: Питер, 2008. – 560 с.
47. Амблер Т. Практический маркетинг / Пер. с англ.; под ред. Ю.Н. Каптуревского. - СПб: Изд-во "Питер", 1999. - 400 с.

- 48.Нужна О.А. Оцінка рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств // Економіка АПК, 2010 № 4 С. 111.
- 49.Ревуцька Н. В. Стратегічні ресурси компанії: сучасні аспекти ідентифікації та оцінювання // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 263: В 9 т. – Т. V. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. – С.1212-1216.
- 50.Немцов В.Д., Довгань Л.С. Методика оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства // Економіка АПК. - 2010. - № 5. - С 7- 9.
- 51.Parmenter, D. Key Performance Indicators: Developing, Implementing and Using Winning KPI's. — New Jersey, USA: John Wiley & Sons, inc., 2007. - 233 p.
- 52.Томпсон, А.А., Стрикленд, А. Дж. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа [Текст]. - 12-е изд. / Пер. с англ. - М.: Вильямс, 2005.
- 53.Шимановська-Діанич Л. М. Основи менеджменту: Опорний конспект лекцій / Л. М. Шимановська-Діанич. – Полтава: РВВ ПКІ, 2001. – Ч. 2. – 78 с.
- 54.Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, А. М. Хедоури. – М.: Дело ЛТД, 2002. – 704 с.
- 55.Барибіна Я. О. Системологія управління конкурентним потенціалом підприємства / Я. О. Барибіна // Економіка Крима. – 2013. – № 3. – С. 205-210.
- 56.Коляда А. Л. Аналітичний інструментарій стратегічного управління підприємствами м'ясопереробної галузі / А. Л. Коляда // Моніторинг, моделювання та менеджмент емерджентної економіки: збірник наукових праць (Одеса – Черкаси, 10-12 вересня 2014 р.). – Черкаси: Брама-Україна, 2014. – С. 100-104.
- 57.Карпов А. В. Психология менеджмента: Учеб. Пособие / А. В. Карпов. – М.: Гардарики, 2005 – 584 с.

58. Дерій В. А. Економічні показники витрат підприємства та собівартості продукції в обліку, статистиці й аналізі / В. А. Дерій. // Облік і фінанси. – 2015. – № 2. – С. 15-21.
59. Салова Н. А. Сучасні моделі стимулювання персоналу підприємства / Н. А. Салова // Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2014. – № 1. – С. 306-311.
60. Коляда А. Л. Теоретичні засади управління ефективністю функціонування підприємств / А. Л. Коляда // Проблеми та перспективи розвитку економіки освіти регіону: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів, молодих учених та науковців (м. Кременчук, 24 квітня 2015 р.). – Кременчук: ПП Щербатих, 2015. – С. 58-59.
61. Волкова Н. А. Економічний аналіз: навч. посібник / Н. А. Волкова, Р. М. Волчек, О. М. Гайдаєнко та [інші] / за ред. Н. А. Волкової. – Одеса: ОНЕУ, 2015. – 310 с.
62. Волкова Н. А. Організація та методика економічного аналізу: Навчальний посібник для бакалаврів всіх напрямків підготовки / Н. А. Волкова, Р. М. Волчек, О. М. Гайдаєнко та [інші] / за ред. Н. А. Волкової. – Одеса, ОДЕУ. – 2010 – 351 с.
63. Дрозд І. К. Аудит фінансових результатів: теоретико-методологічний аспект: [монографія] / І. К. Дрозд, В. М. Іванков, Г. Б. Назарова, Н. С. Шалімова. – К.: Видавництво «Сова», 2013. – 208 с.
64. Давидов Г. М. Дослідження функцій аудиту в системах соціально-економічних відносин та фінансового контролю [Електронний ресурс] / Г. М. Давидов, Н. С. Шалімова – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuu.gov.ua/old_jrn/natural/Nvuu/Ekon/2010_29_1/statti/64.htm.
65. Савицкая Г. В. Анализ производственно-финансовой деятельности сельскохозяйственных предприятий: [учеб. пособ.] / Г. В. Савицкая. – М.: Инфа, 2013. – 654 с.

66. Савицкая Г. В. Комплексный анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. – Москва: НИЦ Инфра-М, 2013. – 607 с.
67. Коляда А. Л. Аналітичні методи управління рівнем конкурентоспроможності підприємства / А. Л. Коляда // Інформаційні технології та моделювання в економіці: збірник наукових праць (м. Черкаси, 20–22 травня 2015 р.). – Черкаси: видавець Третяков О. М., 2015. – С. 100-102.
68. Сендзюк М. А. Моделі збалансованої системи показників і технологій їх підтримки / М. А. Сендзюк, І. В. Науменко // Проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С. 268-273.
69. Харічков С. К. Концептуальні засади управління ефективністю виробничої діяльності підприємства / С. К. Харічков, С. В. Бендас // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 4 (14). – С. 11-19.
70. Потриваєва Н. В. Система збалансованих показників як аналітичний засіб підвищення ефективності функціонування підприємств [Електронний ресурс] / Н. В. Потриваєва // Ефективна економіка. – 2015. – № 12. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5092>.
71. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу: навчальний посібник / Г. І. Купалова, О. С. Чигринська, Т. М. Власюк – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 639 с.
72. Пихтіна В. В. Використання SWOT-аналізу при організації маркетингового планування підприємства / В. В. Пихтіна // Науково-технічний збірник. – 2006. – № 71. – С. 142-150.
73. Носонова Л. В. Застосування SWOT-аналізу для визначення конкурентоспроможності АТ «Сумський завод «НАСОСЕНЕРГОМАШ» / Л. В. Носонова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 506-512.
74. Коляда А. Л. Аналитические методы управления эффективностью функционирования предприятия / А. Л. Коляда, Н. А. Волкова // Вестник

- Тверского государственного университета. Серия «Экономика и управление». – 2015. – № 3. – С. 111-117.
75. Коляда А. Л. Применение канонического анализа как инструмента повышения эффективности управления предприятиями / А. Л. Коляда, Н. А. Волкова // Проблемы реформирования бухгалтерского учета и налогообложения в современной экономике: материалы Международной научно-практической конференции (г. Тверь, 21 ноября 2014 г.). – Тверь: Твер. гос. ун-т, 2014. – С. 129-133.
76. Учаева Л. В. Построение и реализация на практике модели управления холдинговыми объединениями в агропромышленном комплексе / Л. В. Учаева, К. А. Белякова // Вестник ТвГУ. Серия «Экономика и управление». – 2015. – № 1. – С. 244-248.
77. Волкова Н. А. Сучасні проблеми розвитку економічного аналізу як інструменту ефективності діяльності: [монографія] / Н. А. Волкова, Р. М. Волчек, О. М. Гайдаєнко, Н. В. Мозгова та ін. – Одеса, 2012. – 292 с.
78. Канке А. А. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия: [учебник] / А. А. Канке. – М., изд-во «Форум», 2013. – 301 с.
79. Каплан Р. Сбалансированная система показателей / Р. Каплан, Д. Нортона. – Москва: Олимп-Бизнес, 2003. – 214 с.
80. Мейер М. В. Оценка эффективности бизнеса / М. В. Мейер, В. Маршал [пер. с англ. А. О. Корсунский]. – М.: ООО «Вершина», 2004. – 272 с.
81. Паккард Д. Путь HP: как Билл Хьюллит и я создавали нашу компанию: пер. с англ. А. В. Захарова; под. ред.: Д. Кирби, К. Льюис. – М.: Акваринная книга, 2008. – 244 с.
82. Система управління якістю. Вимоги: (ISO 9001:008, IDT) : ДСТУ ISO 9001:2009. – [На заміну ДСТУ ISO 9001:2001; чинний від 2009-09-01.]. – К.: Держспоживстандарт України, 2009. – 33 с. – (Національний стандарт України).
83. Деминг У. Э. Новая экономика: пер. с англ. Гуреш Т. – М.: Эксмо, 2006. – 208 с.

84. Андерсен Б. бизнес-процессы. Инструменты совершенствования: пер. С англ.. С.В. Ариничева\Науч. Ред.. Ю.П. Адлер. – М. РИА «Стандарты и качество», 2003, - 272 с.
85. Репин В.В., Елиферов В.Г. Процессный подход к управлению. Моделирование бизнес-процессов. – М.: РИА «Стандарты и качество», 2004. – 408с.
86. Ситник В.Ф., Орленко Н.С. Імітаційне моделювання: навч. метод. Посібник [для сам ост. вивч. дисц.]. – К, КНЕУ, 1999. – 208 с.
87. Братушка С.М. Імітаційне моделювання як інструмент дослідження складних економічних економічних систем \ \ Вісник Української академії банківської справи. – 2009 - №2. – С.113-128.
88. Управленческий учет \ Аткинсон Э.А., Банкер Р.Д., Каплан Р.С., Янг М.С.: 3-е издание, пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005 – 874 с.
89. Адлер Ю.П., Щепетова С.Е. Система экономики качества: монографія. – М.: РИА «Стандарты и качество», 2005 – 163 с.
90. Кочнев А. Практическое руководство по внедрению процессного подхода управлению компанией. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://iteam.ru/literature/process_approach_book
91. Как создать систему управления процессами в вашей компании. Бизнес-урок 9. Показатели процессов [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://publications/processes/process_control_system/design/business_lesson_9
92. Операционный консалтинг. Описание и реинжиниринг бизнес-процессов. Конспект видеолекции [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/453397/>
93. Каплан Р.С., Нортона Д.П. Сбалансированная система показателей: от стратегии к действию. – М.: ЗАО Олимп-Бизнес, 2005. -214 с.
94. Чупров К.К. Экспрес метод диагностики бизнес-процессов компании \ \ Консультант директора. – 2005. - №20. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cfin.ru/management/controlling/fsa/express.shtml>.

95. Ковалев С.М., Ковалев В.М. Выбор бизнес-процессов для оптимизации // Консультант директора. – 2005. – №5. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.betec.ru/index.pxp?id=6&sid=39>
96. Козерод Л.А. методика оценки экономической эффективности бизнес-процессов предприятия // Вестник НГУ. Серия: Социально-экономические науки. – 2009. – Т.9. – Вып. 1. – с. 83—90.
97. Лосев В.С., Козерод Л.А. Оценка эффективности управления бизнес-процессами промышленного предприятия // Вестник ТОГУ. – Хабаровск, 2012. – №1 (24). – С. 167-178.
98. Экономика и право: словарь-справочник \ Л.П. Кураков, В.Л. Кураков, А.Л. Кураков. – М.: Вуз и школа, 2004. – 204 с.
99. Зверяков М.І. Глобалізація і деіндустріалізація: зміст, суперечності та способи їх розв'язання [Текст] / М.І. Зверяков // Економіка України. – 2017. – № 11(672). – С.3-17
100. Офіційний сайт Держкомітету статистики України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/bud.htm
101. Кулікова Л.В. Сучасні тенденції розвитку будівельних підприємств [Текст] / Л.В. Кулікова // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 8. – С. 52-55
102. Пономарева Н.И. Особенности формирования учётно-аналитической системы в строительных организациях / Пономарева Н.И. // Успехи современного естествознания. – 2008. – № 7. – С. 72-75 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.natural-sciences.ru/ru/article/view?id=10286>
103. Петрищенко Н.А. Аналіз стану будівельної діяльності в регіонах України [Текст] / Н.А. Петрищенко // Економіка: реалії часу. – 2015. – № 4 (20). – С.192-197
104. Симионов Р.Ю. Анализ уровня управления и его влияния на показатели деятельности строительного предприятия [Текст] / Р.Ю.

- Симионов // Экономический анализ: теория и практика. – 2008. – № 7. – С.28-35
105. Аналітичні методи дослідження конкурентоздатності суб'єктів господарювання: монографія / Н.А. Волкова, Р.М. Волчек, О.М. Гайдаєнко, А.В. Коверда, А.Л. Коляда та ін.; Одеський національний економічний університет. – Одеса, Кримполіграфпапір, 2017. – 400 с.
106. Яркіна Н.Н. Теоретические аспекты оценки эффективности управления предприятием / Яркіна Н.Н. // Проблеми економіки. Науковий журнал. – 2014. – №3. – С. 279 – 285 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.problecon.com/pdf/2014/3_0/279_285.pdf
107. Богаченко В.Н. Оценка транспортных средств / (под общей редакцией Я.И. Маркуса). – К., 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://x-uni.com/referat/227983>
108. Большаков С.І., Россоха В.В., Волчек Р.М. Принципи об'єктивності оцінки вартості збитків, завданих власнику колісного транспортного засобу // Аграрний інформаційний науково-виробничий журнал «Агроінком». — Київ, 2015. — № 6. — С. 67-76.
109. Большаков С.І. Мобілізація колісних транспортних засобів в зону АТО: оцінка та оформлення // С.І. Большаков // Бухгалтерський облік та аудит. — 2014. — № 9. — С. 44-52.
110. Про автомобільний транспорт : Закон України / Офіційний текст станом на 07.05.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14>.— Назва з екрану.
111. Імпорт авто в Україну зріс на третину, більше половини – машини з пробігом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.unian.ua/transport/10120124-import-avto-v-ukrajinu-zris-na-tretinu-bilshe-polovini-mashini-z-probigom.html>.— Назва з екрану.
112. Одеський «Автохаб» протягом 9 місяців 2018 року розмитнив 23 000 автівок [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

- <https://mind.ua/news/20190008-odeskij-avtohab-protyagom-9-misyaciv-2018-roku-rozmitniv-23-000-aktivok>.— Назва з екрану.
113. Митний кодекс України – Офіц. текст станом на 4 жовт. 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.— Назва з екрану.
114. Сайт NADA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : (<https://www.nadaguides.com/Cars>).— Назва з екрану.
115. Калькулятор розрахунку митних платежів[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://avtobazar.infocar.ua/rastamozhka.html?type=1&valuta=1&price=17100&power=80&fuel=1&motor=2500&motor2=150&age=1&newlaw=1>) _____.— Назва з екрану.
116. Методика товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів : Наказ Міністерства юстиції України від 04.08.2009 р. № 724/16740 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0724-09>.
117. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» – Офіц. текст із змінами станом на 4 бер. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>
118. Відповідь заступника Голови Фонду державного майна України С. Асташева на Лист Науково-дослідного інституту судової експертизи і оцінки (м. Одеса) № 3107/18 від 31.07.2018 «Щодо оцінки КТЗ, які ввозяться на митну територію України»
119. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність» – Офіц. текст із змінами станом на 20 лист. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>

120. Шандаков, С.В. Экономическая сущность ликвидности и платежеспособности организации // *Фундаментальные и прикладные исследования: проблемы и результаты*. 2014. – №12. С. – 206-210.
121. Рогова, Е.М. Финансовый менеджмент / Е.М. Рогова, Е.А. Ткаченко – М.: Юрайт, 2011. – 540 с.
122. Войтоловский, Н.В. Комплексный экономический анализ предприятия / под ред. Н. В. Войтоловского, А. П. Калининой. – СПб.: Питер, 2010. – 256 с.
123. Чеботарева, М. С. Анализ и оценка ликвидности баланса и платежеспособности предприятия (на примере ОАО Молочного комбината «Воронежского») // *Молодой ученый*. – 2012. – №4. – С. 184-186.
124. Казакова, Н.А. Управленческий анализ: комплексный анализ и диагностика предпринимательской деятельности: Учебник / Н.А. Казакова. – М.: НИЦ ИНФРА-М, 2013. – 261 с.
125. Нидлз Б. Андерсон Х., Колдуэлл Д. Принципы бухгалтерского учета. – 2-е изд. – М: Финансы и статистика, 2004. – 496 с.
126. Шим Джей К., Сигел Джоэл Г. Финансовый менеджмент. Перевод с англ. – М.: Филинь, 1996. – 400 с. – (Экономика для практиков).
127. Климова Н.В. Анализ кредитоспособности организации // *Бухучет в строительных организациях*. – 2012. – С. 24-27.
128. Лаврушин О.И., Афанасьева О.Н., Корниенко С.Л. Банковское дело: современная система кредитования: Учебное пособие / Под ред. О.И. Лаврушина. М.: КноРус. – 2009. – 76 с.
129. Бардакова Е.В. Современные методы анализа денежного потока корпоративного заемщика // *Банковское кредитование*. – 2012. – С. 51 - 59.
130. Рудой Н.М. Автоматизация оценки кредитоспособности заемщика с применением рейтинговых систем // *Банковское кредитование*. – 2013. – С. 53-68.

131. Mercer Oliver Wyman. Solvency Assessment Models Compared. - Essential groundwork for the Solvency II Project. – 2005. – [Electronic resource]. Available at:http://www.naic.org/documents/committees_smi_int_solvency_eu_II-cea.pdf (date of appeal: 19.06.18). – Title screen.
132. Solvency II. A closer look at the evolving process transforming the global insurance industry. – KPMG. – 2011. – [Electronic resource]. Available at: https://ivan-shamaev.ru/wp-content/uploads/2013/05/solvencyII_kpmg_english.pdf (date of appeal: 19.06.18). – Title screen.
133. A Comparative Analysis of U.S., Canadian and Solvency II Capital Adequacy Requirements in Life Insurance. – CAS, CIA, and SOA Joint Risk Management Section. – 2010. – [Electronic resource]. Available at: <http://www.arochaandassociates.ch/PDF/A%20comparative%20analysis%20of%20life%20solvency%20standards%20-%20Sharara%20et%20al%20-%20NAAJ.pdf> (date of appeal: 19.06.18). – Title screen.
134. New Risk Based Capital Framework for Insurers in Singapore: Challenges and Opportunities. – Deloit. – 2016. – [Electronic resource]. Available at: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/sg/Documents/financial-services/sg-fsi-new-risk-based-capital-framework.pdf> (date of appeal: 19.06.18). – Title screen.
135. Solvency Modernization Initiative Country Comparison Analysis. – 2009. – [Electronic resource]. Available at: http://www.naic.org/documents/committees_smi_int_solvency_australia.pdf (date of appeal: 19.06.18). – Title screen.
136. Слободняк И.А., Грозина Э.В., Быкова Т.Л. Влияние оборачиваемости активов и обязательств на платежеспособность организации // Известия ИГЭА. – 2015. №1. – С.51-59.

137. Сироткин С.А. Финансовый менеджмент на предприятии / С.А. Сироткин, Н.Р. Кельчевская – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: 2011. – 352 с.
138. Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: учебник. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 333 с.
139. Ендовицкий Д.А. Финансовый анализ : учебник / Д.А. Ендовицкий, Н.П. Любушин, Н.Э. Бабичева. – 3-е изд., перераб. – М.: КНОРУС, 2016. – 300 с.
140. Андрієнко В. М. Методи оцінки платоспроможності підприємств / В. М. Андрієнко // Моделювання регіональної економіки. – 2010. – № 1. – С. 98-105. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Modre_2010_1_14.
141. Дем'яненко М. Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика) [Текст] : монографія / М. Я. Дем'яненко, О. Є. Гудзь, П. А. Стецюк. – К.: ННЦ ВАЕ, 2008. – 302 с.
142. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені Наказом Міністерства економіки України № 14 від 19.01.2006 р. (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26 жовтня 2010 року № 1361) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06>.
143. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій. Затверджена Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 81 від 27 червня 1997 р. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 5 серпня 1997 року за № 288/2092 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 32.
144. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення системного економічного аналізу фінансово-господарської діяльності по здійсненню випереджувальних заходів запобігання банкрутства підприємств транспортно-дорожнього комплексу : Наказ Міністерства

- транспорту України від 10.02.2003 р. № 192 [Текст] // Транспорт України – нормативне регулювання. – 2003. – № 4. – 28 лютого.
145. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України і Фонду державного майна № 49/121 від 26.01.2001 р. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 8 лютого 2001 р. за № 121/5312. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://prou4ot.info/index.php?section=browse &CatID =156&ArtID=425](http://prou4ot.info/index.php?section=browse&CatID=156&ArtID=425).
146. Методичні рекомендації з організації кабінетного аудиту (для юридичних осіб) Наказ Державної податкової адміністрації України № 567 від 25.11.2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=01U1CF3CA5>.
147. Мальська М. П., Пандяк І.Г. Готельний бізнес: теорія та практика. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 472 с ISBN 978-966-364-965-8
148. Мельниченко С.В. Управління бізнес-процесами в туризмі : монографія /С.В. Мельниченко, К.А. Шеєнкова. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 264 с.ISBN 978-966-629-735-1
149. Організація готельного господарства: підручник / Байлік, І. М. Писаревський; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 329 с.
150. Практичні аспекти реінжинірингу бізнес-процесів / О.Б. Данченко. – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2017. – 238 с.ISBN 978-966-7735-88-3.